

Poređenje dnevnika

Sažetak: U ovom planu aktivnosti učenici će imati priliku da rade na svojim kao i na dnevnicima iz kolekcije Muzeja ratnog djetinjstva. Osnovni cilj je razvijanje razumijevanja lične dimenzije života u ratu.

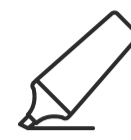
Glavna starosna grupa

15-18

Potrebno vrijeme

2 x 45 min.
(I dodatni individualni rad svakog učenika na pisanju dnevnika kod kuće.)

Potrebni materijali:

Lični dnevnik svakog učenika (koji su dobili od škole ili nabavili sami za potrebe časa), odštampani / elektronski isječci iz dnevnika koje će učenici čitati.

Ciljevi

- Razvijanje multiperspektivnosti u odnosu na djecu u ratnim situacijama.
- Razumijevanje načina na koje mladi doživljavaju rat.
- Razvijanje mikroskopskog/ličnog pogleda na ratno vrijeme.
- Istorijsko (historijsko) poređenje dnevnika.
- Podsticanje mladih na pisanje (dnevnika).

Resursi

Isječci iz dnevnika iz kolekcije Muzeja ratnog djetinjstva za printanje dostupni su. u **Dodatku 1** ovog plana aktivnosti.

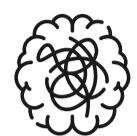

KATEGORIJE

Teme

Djetinjstvo u ratu/ratna svakodnevnica

Emocije i osjećanja

Strah, sreća, usamljenost

Tipovi predmeta

Dnevnici

Metodologije

Diskusija, umjetnost, pisanje dnevnika

Kratki uvod

Ratovi su tokom ljudske historije bili uobičajena pojava. Za većinu mladih osoba koje ga nisu iskusile rat je nešto daleko i apstraktno. Često je teško razumjeti kako društva postaju polarizovana, kako tenzije eskaliraju, kako negativne emocije prevladaju i kako društva mogu da se raspadnu u krvavom ratu. Za mlade ljude danas učenje o historiji može biti izazovno u smislu da moraju upamtiti mnoštvo činjenica, imena, datuma i događaja zbog čega im historija postaje daleka i ne mogu se sa njom povezati.

Pisanje dnevnika je alat za samorefleksiju i izgradnju otpornosti za mnoge mlade ljude čije je djetinjstvo bilo ili jeste pogođeno oružanim sukobima. Oni obično pišu o svakodnevnim događajima, školovanju, pronalaženju hrane, sigurnosti, porodičnom životu, prijateljstvima, važnim danima i velikim događajima iz ratnih vremena, i što je najvažnije oni dijele emocije i osjećaje vezane za svoja iskustva. Čitanjem isječaka iz dnevnika njihovih vršnjaka, mladi se mogu lakše povezati s temom dok čitaju dokumente napisane iz perspektive djece i mladih i mogu se lakše povezati s njima otvarajući put za razvoj empatije.

Pripremni rad nastavnika/ice ili edukatora/ice

1. Upoznavanje učenika sa radom na dnevniku kroz predstavljanje prednosti pisanja dnevnika.
2. Štampanje dnevničkih isječaka iz kolekcije Muzeja ratnog djetinjstva dostupnih u dodacima plana aktivnosti.
3. Nastavnik/ica ili edukator/ica se može informativno upoznati sa osnovnim informacijama o ratovima na koje se dnevnički zapisi odnose.

Aktivnosti

Prvi korak

Učenici dobijaju dnevnik ili donose svoj. Mogu mu dati ime ako žele (kao što su to uradile Anne Frank i Zlata Filipović). Dnevnik može biti samo za lične refleksije, ali nastavnici/e ili edukatori/ice također mogu zamoliti učenike da odaberu određene odlomke koje žele podijeliti s drugima.

Drugi korak

Učenici počinju pisati u svoj dnevnik. Na primjer, mogu započeti tako što će zapisati svoja očekivanja od pisanja dnevnika. Ključno je da počnu pisati bilo šta, tj. da ne osjećaju pritisak. Vježba kreativnog pisanja također može biti dobar početak. U idealnom slučaju, pisanje sadrži i osjećanja i misli (kognitivno i emocionalno).

Treći korak

Učenici čitaju izbor iz isječaka dnevnika iz kolekcije Muzeja ratnog djetinjstva koji se nalazi u Dodatku 1 (nastavnik/ica ili edukator/ica može i odabrati najprikladniji od njih za čitanje).

Četvrti korak

Od ovih isječaka svaki učenik odabere jedan koji je napisao neko koga – zbog godina, karaktera, ili neke druge karakteristike – smatraju sebi bliskim. Svoje refleksije o odabranom isječku zapisuju u svom dnevniku a ako nastavnik/ica ili edukator/ica i učenici smatraju da je prikladno mogu ih podijeliti i s ostatkom grupe.

Kod kuće učenici kontinuirano pišu u svoj novi dnevnik u toku perioda koji nastavnik/ica ili edukator/ica s njima odredi.

Opcionalna aktivnost

Učenici istražuju pozadinu sukoba na koji se odnosi njihov odabrani dnevnički zapis. Ovo mogu raditi pojedinačno, u parovima ili u malim grupama. To će im ponuditi širi kontekst o onome što je zapisano u dnevničkom isječku. Također, ako imaju dovoljno vremena, osnovni elementi ovih historija mogu se podijeliti sa razredom.

Peti korak

Nakon određenog perioda pisanja u dnevnike, učenici upoređuju svoje dnevnike sa dnevnicima iz kolekcije Muzeja ratnog djetinjstva. Oni mogu analizirati koliko su slične situacije koje su doživjeli (rođendani, prijateljstvo, slobodno vrijeme, odnos sa roditeljima i sl.), upoređujući i kontrastirajući.

Ključna pitanja koja treba postaviti uključuju:

- 1 Koje su sličnosti i razlike koje su identifikovali?
- 2 Koliko su one važne za svakodnevni život?
- 3 Postoje li pouke ili zaključci koji se mogu izvući?

Na ovaj način učenici mogu bolje razumijeti šta rat predstavlja za mlade ljude na ličnom nivou. Alternativno, učenici također mogu uporediti društveni kontekst svog dnevnika (refleksija na njihovu stvarnost kao jedan trenutak u historiji) sa kontekstom isječaka iz dnevnika iz kolekcije Muzeja koji su oni odabrali (još jedan trenutak u historiji). Sličnosti i razlike će postati očiglednije. O tome mogu pisati u svojim dnevnicima i/ili prezentovati na času.

Moguće dodatne aktivnosti

Opcija A

Podijelite razred u dvije grupe. Odredite dvije osobe koje će biti “skulptori” i koristiti metodologiju teatra slika¹ za stvaranje jedne ili više zamrznutih (mirnih) slika situacije iz jednog od dnevnika, koje prikazuju ljude, emocije i događaje koristeći ostale učenike kao elemente/figure slika. Nakon što je kreiranje slike završeno, fotografišite ukoliko je to moguće. Razgovarajte s razredom o tome koje su situacije ili emocije bile prikazane i da li su ih svi učenici interpretirali isto ili različito.

Opcija B

Učenici mogu napraviti crteže ili slike na osnovu dnevnčkih zapisa iz kolekcije MRD-a. Potom mogu diskutovati o njima.

Opcija C

Rekreirajte situaciju ili razgovarajte o situaciji opisanoj u dnevničkom isječku iz kolekcije Muzeja koja je u vezi sa fizičkim mjestom na koje se dnevnički isječak odnosi. To se može učiniti pronalaženjem fotografija ili video zapisa lokacija koje se spominju u dnevnicima na internetu ili, na primjer, pravljenjem postera (fizičkog ili online).

Opcija D: Pozivanje govornika

Razgovor sa govornicima o njihovim ličnim iskustvima može obogatiti iskustvo učenika i poboljšati njihovo znanje. Ovi govornici mogu biti izbjeglice, drugi ljudi koji su iskusili sukob, bivši zvaničnici, predstavnici organizacija za ljudska prava, bivši borci, itd.

Opcija E: Posjeta muzeju ili izložbi

Mnogi muzeji i putujuće izložbe fokusiraju se na predstavljanje historijskih događaja. Posjeta nekom historijskom muzeju može izložiti učenike stvarnim predmetima i artefaktima, različitim pričama i pozadinskim informacijama. Na primjer, Muzej ratnog djetinjstva u Sarajevu prikuplja predmete i lične priče koje se odnose na djetinjstvo na koje su uticali ili utiču oružani sukobi iz različitih dijelova svijeta.

¹ Za osnovne informacije o metodologiji teatra slika upotrijebite jedan od ovih izvora (dostupni na engleskom jeziku):
<https://dramaresource.com/image-theatre/> (Pristupljeno: 19. juli 2024; 11.22 h)
<https://sites.google.com/education.nsw.gov.au/boaldoe/boal/image-theatre?authuser=0&pli=1> (Pristupljeno: 19. juli 2024, 11.21 h)

DODATAK 1

Arma, 1978., Bosna i Hercegovina

19. 2. 1992.

(...)

Stvari se zakuhavaju pred referendum. Vojska je došla u Bosanski Brod.

(...)

Tata kaže da se sprema 3. balkanski rat. Bilo šta bilo, ja ću biti ono što želim: vitka, mlada i lijepa književnica.

2. 3. 1992.

(...)

Jutros su na svim ključnim mjestima postavljene barikade. Tata kaže da smo opasani sa svih mjesta. Sinoć se je čula rafalna paljba. Tata kaže da je grovalo. Niko nije otišao u školu ni na posao. Jutros sam zvala drugove i drugarice i svi smo bili zbunjeni. Tata je otišao da kupi raznih stvari. Ko zna koliko ćemo ostati u kućama.

(...)

A gdje je moja rodbina i prijatelji? Šta sad rade Tanja i Alisa. Hoćemo li kad sve ovo prođe opet biti drugarice?

1. 4. 1992.

(...)

Tata je danas rekao za ručkom da je vojska raspustila vojnike i rekla da se dobrovoljci vrate. To bi značilo početak novog rata. Mama je rekla da će kupiti 10 konzervi gulaša. Nana i tetka su rekle da one imaju naftu, lampu i plin. Očekuje se početak rata 6. aprila jer će tada biti proglašena suverenost.

(...)

5. 4. 1992.

Jučer je bio Bajram. Sva muslimanska djeca su izašla okupana, sređena i vesela. Dobili su novac prema običaju. Behka i Zehra su dobile lasteksice, po dvije suknje i po majicu. Kristina (koja inače nije muslimanka) čestitala je praznik Aliji Izetbegoviću i dobila 1000 dinara. Išli smo kod nane.

14. 12. 1992.

Ovih dana sve više mislim o Vladimiru. Ne znam zbog čega ali sve više imam utisak da me njegove oči prate kud god da krenem, šta god da radim, i da je to strašno važno. Bože da li ja to ludim?

(...)

Ja sam sve što donosi prva ljubav već doživjela, isplakala prve suze i sve mi je ovo pomalo poznato ali i ogavno u isti mah. Ja ne smijem da ga volim jer ja sam voljela mnogo puta, ne smijem mu dati svoje srce jer dala sam ga Arminu, bila bi to izdaja. Najljepše mi je kad pišem i čitam jer samo tada ne mislim o njemu. Mislim da sam na putu rata između srca i mozga a srce je jače. O, ludo srce, ludo srce!!!

29. 12. 1992.

(...)

Zar se sve ovo dogodilo u devet mjeseci? Moglo se je razblažiti u pet godina vojevanja ali ovim intenzitetom... Nikako ne izlazim. Cijeli stan premjestili smo u kuhinju i trpezariju, tu se umivamo i učimo i objeđujemo – sve.

Užasno je hladno u prostorijama koje ne grijemo. Moja jedina utjeha su knjige, slikanje i ono što pišem. Katkad odlutam u daljinu i sanjarim o vremenima koja će doći, a znam da je moj život apsolutno upropašten ako ostanem ovdje. Samo ako odem, samo ako odem u inostranstvo. Svi mladi naraštaji žele to. A šta me veže za ovaj bivši grad?

Roditelji, tetka i nana i rodbina i ništa više. Ne postoje više Sarajevski behari – izloženi su, pepeo, sve je sami pepeo. Suze i pepeo!

Vode i struje nema a predviđaju da je neće biti do proljeća. Bistrički bunar ovaj kod pivare se zbog velike potrošnje zamutio, ljudi u dugačkim kolonama čekaju. Šta? Kap vode ili svoju granatu? Kao gladna pseta oblijeću Karitas, Merhamet i Dobrotvor. Srbi dobivaju pakete iz Dobrotvora, Hrvati ogromne pakete iz Karitasa, a Muslimani? Dobivaju i oni, ali samo oni koji su preko noći počeli napadati komuniste...

Dženita, r. 1976, Bosna i Hercegovina

2. mart 1992.¹

Zdravo Don,

danas je 2. mart 1992. Kakav užasan dan. Tokom 2 protekla dana ljudi iz moje republike su morali glasati povodom toga da li su oni za to da Bosna postane država ili ne.

Sve je bilo uredi do jutros. Sada je 7:30. Bojim se da su neki ljudi, koji nisu za to da Bosna postane država, počeli da prave probleme. Sa vremena na vrijeme se mogu čuti pucnjevi širom grada. Jedan čovjek je ubijen, a drugi ranjen. Priznajem da to nije mnogo kada se uporedi sa ubijenima i ranjenima u Hrvatskoj, ali ipak je to ljudski život. Ne može se izlaziti vani, niti gledati kroz prozor...

Nije toliko strašno kao što zvuči, jer ja sam izašla, morala sam kupiti nešto, ali može postati gore. Bojim se, šta ako... Ne, ne želim o tome da govorim. Sve će biti uredi. Ali u slučaju da ne bude, u slučaju da ne preživim (Bože ne dozvoli da se to desi) želim da znaš. Volim te svim srcem svojim!

Dženita

6. april, 1992

Zdravo Don,

kada sam ti zadnji put pisala, nisam rekla mnogo. Govorila sam nešto o snovima i o tome koliko te volim. Ali sada, Don, sada imam nešto ozbiljno da ti kažem. Rat je počeo u mojoj republici, to jeste u mom gradu. Grozno je. Mnogo ljudi je poginulo. Mnogo djece... Jučer su ljudi hodali ulicama našeg grada. Neki ljudi, neki maskirani ljudi su zapucali na njih. Bilo je užasno. Mnoštvo ljudi je otišlo u zgradu Skupštine i ostali su tamo čitavu noć, i dalje su tamo.

(...)

Ne mogu vjerovati da mi se ovo događa. Šta će se desiti sa mojim djetinjstvom. Znaš, Don, kad je neko, to jeste, kad su neki ljudi govorili o ratu, bojali su ga se, i mi smo to zvali "loši snovi". Govorili smo im "Nastavite sanjati" i zato su oni bili "loši sanjači". Ali sada... Bili su upravu. To je užasna stvar za saznati, ali istinito je! Za nas, za mlade ljude, ta ideja o ratu je bila ludost, ali sada, sada mi živimo tu ludost. Don, moli se BOGU da nas spase. Volim te.

Dženita

¹ Imajte na umu da je dnevnik pisan originalno na engleskom jeziku, koji nije maternji jezik vlasnice dnevnika, a ovo je prevod originalne verzije dnevnika na bosanski jezik.

Ponedjeljak, 8. jun, 1992.

Dragi Don,

evo me. Ja sam u podrumu dok "govorim" sa tobom! Zadnjih nekoliko dana je bilo užasno. Mnogo granata je palo i mogli smo vidjeti tamnu mrežu³ na nebu. Tama je obujmila sve, čak i našu nadu da ćemo preživjeti. Ne zna čovjek više u šta da vjeruje. Oprosti što ti nisam pisala tako dugo, ali Don, za to vrijeme sam tragala za sobom i svim onim protraćenim mjesecima. Bila sam samo dijete, i morala sam sačekati da odrastem da bih napisala bilo šta. Sada sam odrasla. Sada sam veliko dijete koja može raditi "sve" što poželi.

Pobjedila sam sve one "velike" ljude, ljude koji misle da su veliki i sada sam mnogo jača i mogu... Ubili su moje nade i moje iluzije magičnih snova, ubili su moju vjeru u život, ali sada mogu vidjeti da su pogriješili.

(...)

Sada sam veliko dijete i opet imam nadu, sanjam, i imam vjeru u ljude ponovo, a oni nemaju ništa jer nisu ništa... Sem prljave taštine...

Oni su samo životinje koje sebe nazivaju ljudima.

Ali sutra ćemo biti slobodni. Nastavit ćemo. Mi smo djeca ove DRŽAVE. Ponovno ćemo sebi prisvojiti dobra vremena. Vratićemo se tamo gdje smo počeli.

Dragi Don, ovo je samo dio, mali dio mojih učenja i mislim da ne moraš čuti više, jer je samo ovo dovoljno da me razumiješ.

Dženita

1 Nečitko napisano u originalnom tekstu. Pretpostavka je da je upotrijebljena riječ mreža.

Mirsada, r. 1977. Bosna i Hercegovina

23. 5. 1993, 12.00 h

Moja jedina utjeho,

gladna sam, Tijana, nemaš pojma koliko sam gladna. A niti imam a niti smijem uzeti da jedem. Ostao nam je još jedna sir kojeg već mažemo. Dina mi ne da da namažem. Hljeba smo dobila svega 3 a to je za nas malo. Ja šta radim jedem i to suh hljeb a sada ni to ne bih mogla.

(...)

Što se zaliha tiče više ničeg nemamo. Možda još 2 konzerve ribe, 1 konzervu buranije; šećera, brašna, ulja, vegete, paprika i tih sitnih začina nemamo već odavno. U kući imamo najviše germe. Ali, šta ćemo od germe. Ništa. Pisala sam ti ovo samo zato da, jednom, kada sve ovo prođe da se sjetim da sam ovog 23. 5. '93. bila toliko gladna."

16. 6. 1993. 14.35 h

Tijana,

nešto pričaju ljudi, koji slušaju vijesti, da će u petak u 12 h biti potpisan mirovni sporazum. Daj Bože da bude tako. Nakon, ne znam koliko dana, oprala sam kosu danas. Ali kišnicom, jer nam voda još nije došla. A plin je došao i telefoni su proradili. Humanitarnu nismo dobili još.

Četvrtak, 22. juli 1993. 11.20 h

Tijana,

da kažem da smo svi dobro, nismo. Hljeba nemamo. Edina nam je donijela 1-2 kg brašna, ali to se brzo troši jer petero je nas. Ferid se užasno promijenio. Nije to onaj isti čovjek od prije godinu-dvije koji se znao i našaliti... Sada je on zaokupiran problemima i dugovima. Od jednog čovjeka je pozajmljivao pare (DM) da bi nas mogao prehraniti a sad nema odakle da vrati. A Dina, moja mama, smršala je jedno 30 kg. Samo leti na sve strane da opere, da skuha, da donese vodu... Ja pomažem koliko mogu, npr. odem na vodu, nekad nešto i operem, al' da skuham ona ne da.

(...)

Ponekad tako nakon skromnog ručka odem u sobu i počnem plakati, čudeći se šta smo dočekali. A kada odem onoj tamo kući i pogledam onaj sto gdje sam tako mrzovoljno pisala zadaću, sto na kojem smo toliko puta jeli, jeli jelo, pravo jelo i pite, paprike, pile, meso... Kolače, kolu, sokove, bombone, čokolade, keksove... A sada na tom stolu nema ništa osim jednog, od stajanja požutjelog stoljnjaka... I krivo mi je što onda kada sam mogla i nisam uživala. Kako bih voljela da se sve ovo završi, da opet živimo kao prije, nikako drugačije, nego baš kao prije. Tako često mi suze ispune lice a tako jako me peku i bole. Zašto se sve ovo moralo desiti.

(...)

Kada će sve ovo prestati? Toliko čeznem za onom mojom kućom jer, kakva god da je, ona je MOJA! Zašto sam za samo godinu dana tako brzo ostarjela. ZAŠTO? I kada se sve ovo, akobogda, završi biće nam teško. Možda će ti izgledati glupo, smiješno ono što ću ti reći ali ja tražim zaposlenje. Bilo kakvo. Ali ništa.

Petak, 6. avgust 1993. 15 h

Tijana, sjećaš li se možda kada sam ti, tamo neke '90. god, pisala kako nam je divno bilo taj dan, tog 20. 10. '90, kada je mom tati bio rođendan. Kako smo se samo divno proveli. Pa, kada zažmirim i pokušam da se prisjetim nekog trenutka iz mog djetinjstva, uvijek mi u sjećanje dođe, tamo neka ni sama ne znam koja godina, kada sam bila mala, sa jedno 9-10 god. kada me je tata "krkače" nosio od ove majke do kuće... Kako nam je nekad divno bilo...

(...)

Od sada mi je stalo samo da ostanemo živi i zdravi, da se rat što prije završi."

Assil, r. 2005. Sirija

(...)

U mom selu je zrak lagan, i drveće pleše uz njegov ritam. Miris zemlje dira u dušu i seže sve do zalaska sunca, prenoseći priče i stvari. Ostavila sam svoj jastuk. Da, svoj plavi jastuk. Nekada bih tim jastukom rastjerala umor neprekidne igre, ali se onda desio 27. 7. 2012. godine.

Možda bi se neki iznenadili što nisam nostalgična ni za čim iz svog sela osim za svojim plavim jastukom. Neki ljudi bi pomislili da mi nedostaju djedova kuća i moji školski prijatelji. Žao mi je, ali vas moram razočarati. Ono što mi najviše nedostaje je moj plavi jastuk jer je to jedina stvar koja bi mi mogla pomoći da se osjećam sigurno u izbjeglištvu...¹

Hadil, r. 2007. Sirija

(...)

Moja žuta lutka se zove Hadil. Ona je ustvari Teletabis, i izgleda baš kao ja. Hadil se još uvijek nalazi u mojoj kući u Siriji. Često je vidim u svojim snovima. Slike s njenim likom se smjenjuju: odjednom vidim svoju kuću u kojoj se ona nalazi i kuća biva bombardovana. Zamišljam Hadil ispod ruševina. Ipak, ono što najčešće zamišljam je da se kuća nije srušila i zatrpala moju lutku, da je ona na sigurnom. Voljela bih da se tamo nalazi neko ko bi se o njoj brinuo.¹

¹ Samo jedna stranica je sačuvana iz ovog dnevnika, nije obilježena datumom pisanja.

Nada, 1978. Bosna i Hercegovina

Utorak, 26. 1. 1993. god, Trpanj

Dan bez-veze. I ovdje je postalo glupo. u Koloniji dok sam bila išlo mi se u Trpanj, a sada mi se vraća u Koloniju, iako je tamo rat.

Četvrtak, 11.3.1993. god, Trpanj

Naveče su došli Nevena, Gordana i Rijo. Nakon skoro godinu dana vidjela sam svoju dragu rodicu Nevenu. Rijo mi je donio pismo od Amre, Elze i Maše. Najviše me je obradovalo Amrino u kojem mi je pisala za Zeku da stalno pita za mene i za Damira, kako hoće da se vrati u Sokoloviće i da me pozdravlja - opet me ufatilo - HOĆU U SOKOLOVIĆE. Naveče smo dugo pričali i čitali pisma.

Subota, 27. 3. 1993. god, Trpanj

Još ujutro me je mama oneraspoložila rekavši da je Joško Alemu rekao kao: "bojim se da mi ne moradnemo zapucati na vas" – kao Hrvati na Muslimane, i da bježimo odavde što prije – to je kao njegov savjet. Definitivno su mama i Alem odlučili da idemo u Tursku. Grozno se osjećam, cijeli dan sam neraspoložena.

Četvrtak, 15. 4. 1993. god, Trpanj

Šta će biti sa nama? Hoćemo li se vratiti u Sarajevo? Kada će se završiti rat?... Sve mi se sastalo da mi se plače.

(...)

Rezala sam novine i lijepila o mojoj dragoj BiH. Sada stvarno znam da je 100000 puta bolje biti u Sokolovićima, tj. u Sarajevu, tj. BiH uprkos granatama, nego u izbjeglištvu u tuđoj zemlji.

Vratite me u SARAJEVO, ali slobodno SARAJEVO. Kasno naveče sam plakala jer sve mi se skupilo a još mama i Alem su pričali cijelo vrijeme o odlasku još dalje u Tursku. Zbog plakanja su se na mene derali Alem i mama.

Utorak, 25. 5. 1993. god, Trpanj

Noćas se desilo čudo. U sred noći sam se probudila sasvim slučajno kad na radio BiH (inače nama radio BiH radi i noć i dan - kada ima struje) tata pozdravlja nas iz Sokolovića, svi su dobro i dao nam telefon da ga nekako nazovemo. To je bila velika sreća, slučajnost, Božja volja ili instinkt da se probudim baš tada. Bila sam happy.

Četvrtak, 27.5.1993. god, Trpanj

Otišla sam kod Bore-radioamatera gdje je bila mama. imao je vezu sa Sarajevom i poslali smo poruku tati da idemo u Tursku. Onaj telefon ali amater iz Sarajeva nije mogao da dobije Hrasnicu i tata nije čuo poruku.

Utorak, 31. 8. 1993. god

Ispred mene zalazi sunce, posljednje u Hrvatskoj, nadam se ne i "zadnje". Još malo parim oči plavim Jadranom, a onda ću se polako udaljavati od njega. OVO MORE JE PREDIVNO, upravo ga gledam kroz prozor. Malo mi je lakše jer maloprije sam se gušila u suzama, gledajući more. Jako mi je teško, još jedan teški trenutak, jedan od mnogih u mom životu.

